

Corona kan udløse apartheid mod

Den norske psykolog Sissel Gran har skrevet en bog om, hvor svært det er at ældes i vores moderne samfund. Hvor udtryk som #boomerremover i coronaens tid gør kløften mellem gamle og unge endnu dybere.

ERIK JENSEN

Da Sissel Gran en dag for nogle år siden passerede Det Norske Teatret i sin hjemby, Oslo, så hun et glimt af sin mor i en af bygningens store vinduer. Hun stoppede op, kiggede efter og så samme syn igen. »En høj tynd skikkelse med stiv gang og et udtryk af ubehag i ansigtet«.

Sådan lyder hendes beskrivelse af moren i vinduet. Problemet var bare, at hendes mor var død flere år tidligere.

»Det var ikke et genfærd, jeg så. Det var mig selv, der blev spejlet i glasset. Jeg var kommet til at ligne min mor som gammel dame fuldstændig, og det var chokerende. Mange af os har en oplevelse af os selv, som ikke er identisk med den ydre fremtoning, vi har. Og det bliver mere og mere tydeligt med alderen«, siger Sissel Gran i telefonen fra Oslo.

Stemmen går klart igennem, og det glade norske tonefald får den til at lyde nærmest munter i danske ører. Men konklusionen kommer ikke med højt humør.

»For mange, især kvinder, er det belagt med skam at blive ældre. Håret bliver gråt, du får rynker, og du ligner mere din mor end dit eget billede af dig selv. Det er skamfuldt og lidt pinligt i en tid, som er meget optaget af det unge, det friske, det glatte, det nye, som skal komme. Og nu er det så også kombineret med angsten for en ukendt sygdom«, siger Sissel Gran.

Sidste år udgav hun bogen 'Inni er vi altid unge' i hjemlandet. Den har vakt stor opmærksomhed i Norge med sine fortællinger om ydmygelserne ved at ældes og forsvaret for de gamle. Et forsvar, der er mere brug for end nogensinde, efter at coronavirus blev slibesten for manden med leen. Og placerede de ældre i den risikogruppe – også for verbale overfald.

For indenfor i isolationen kan de ældre se begreber som #boomerremover samle begejstring på sociale medier. Den enkle betydning er, at sygdommen covid-19 kan udrydde dele af de store generationer fra babyboomet efter Anden Verdenskrig.

»Det er et forfærdeligt udtryk. Jeg håber ikke, at det sætter sig fast i sproget. Men det viser den *alderisme* – altså en form for racisme – mod gamle, der findes i vores samfund. Jeg frygter, at coro-

KARANTÆNE. Psykolog Sissel Gran er selv sammen med sin mand isoleret fra børn og børnebørn i hjemmet, hvor hun bruger tiden på at tale med patienter og på at skrive. Foto: Astrid Waller

Samfundets ældste grupper

na vil gøre den endnu mere tydelig. Jeg er bange for, at vi kan ende med en slags *aldersapartheid* med stor afstand mellem yngre og ældre og med gensidig mistillid. For altså, vi må i Guds navn have et samfund, som har plads til alle aldersgrupper», siger hun.

Enhver ret til at sprede sygdom

Selv forsøger Sissel Gran ikke at blive »sint«, vred, over det provokerende udtryk #boomerremover eller udsagn som dette: »De (unge, red.) har ethvert motiv til at gå ud og sprede sygdommen blandt deres forældre. Det var trods alt deres forældre, der smadrede kloden og stjal deres fremtid«. Sådan skrev den amerikanske forfatter Joshua Cohen forleden i et essay i Politiken.

»Jeg vil tro, at de fleste unge, der bruger den slags udtryk, vil sige, at det ikke var sådan ment, hvis man virkelig går dem på klingen. Mange unge er lidt fundamentalistiske i hovedet, og det skal de have lov til at være. De udfordrer os ældre til at bruge vores livserfaring til at komme med et fornuftigt svar om, at det gælder om at holde sammen og ikke skabe frygt eller modstand mellem generationer«, siger Sissel Gran.

Frygt baner vej for de hårde udtryk og den potentielle konflikt, tror hun. De ældre frygter sygdommen og død, mens de unge er bange for, at de ikke kan tage deres eksamener, få job og komme videre i livet.

»Vi må ikke kaste sten mellem generationer, som nogle ældre gør, når de siger, at de unge – eller for mig yngre – har slæbt sygdommen ind til os ved at tage på skiferie. Det er jo lige så indskrænket som det, nogle af de unge påstår«, siger hun.

Og tilføjer:

»Jeg vil i det hele taget meget gerne have de gamle til at deltage mere i debatten og samfundet. Det er en af ideerne med min bog. Det er trist, at vi kun ser ældre mennesker i medierne, hvis der er kommet en ny bog om, hvordan man kan danse, hoppe og springe for at holde sig frisk trods årene, en aldersforsker har lavet en ny rapport, de er havnet i en »risikogruppe«, eller som kuriøse indslag, fordi de samler på dukker eller sådan noget«.

Det er svært at få øje på ikoner eller po-

sitive symboler for de ældre. I USA er præsident Donald Trump og hans demokratiske modstandere, Joe Biden og Bernie Sanders, alle i halvfjerdserne og hånede alene af den grund. Men, påpeger Sissel Gran, lederen af Repræsentanternes Hus, Nancy Pelosi, er netop fyldt 80 år og »en utrolig tøff dame«.

I musikkens verden er der flere repræsentanter for den såkaldt tredje alder som Bob Dylan og Mick Jagger, som Sissel Gran beundrer.

»De er i en særstilling. Mange yngre mennesker latterliggør Mick Jagger, men ikke jeg. Han og bandet bliver ved, til de falder om, sådan som mange kunstnere gør, fordi de brænder til sidste tæppefald. De er uden alder, ikke fordi de benægter det, men fordi de føler, at de stadig har noget at give«, mener Sissel Gran.

Det går 'kun' ud over de gamle

Efterhånden som sygdommen har bredt sig, og med sine hårdtslående fakta på slæb, er kampiveren mellem generationerne blevet dæmpet.

»Her i Norge brugte sundhedsmyndighederne og statsminister Erna Solberg ordet 'kun' ved hver henvendelse til befolkningen: »Det er kun ældre og folk med andre sygdomme, der bliver alvorligt syge af covid-19«. De korrigerede sig dog hurtigt, og efter nogle få dage var terminologien anderledes. Fra da af blev det understreget, at også yngre mennesker kan blive alvorligt syge, og at vi må løfte i flok, beskytte hinanden og være solidariske«, siger Sissel Gran.

Som psykolog og flittig skribent i norske medier og af egne bøger er Sissel Gran mest kendt i hjemlandet for sin rådgivning og indstilling til kærligheds-livet. Hun havde aldrig interesseret sig for det at blive ældre, før hun så sin mors spejlbillede i teatervinduet i Oslo. Og det krævede en stor indsats af en forlagsredaktør, før det lykkedes at overtale den 68-årige psykolog til at skrive 'Inni er vi altid unge'.

Undervejs i arbejdet med bogen fik Sissel Gran mange overraskelser.

»Jeg har tidligere forsvaret utroskaben, ægteskabsbrydere og det sanseløse begær, for det hører alt sammen til det menneskelige, om vi kan lide det eller ej ... Nu vil jeg forsvare alderdommen«, indledte Sissel Gran en essayistisk reportage i avisen Morgenbladet i december.

Da første runde af den kamp var overstået, tog hun på en lang foredragsturne. I byer og bygder i Norge mødte Sissel Gran det grå guld. Og her var begejstringen for hendes projekt enorm.

»Inden alle mine arrangementer blev aflyst her i foråret, nåede jeg at besøge 60 steder i Norge. Alle steder – store som små – var salen fuld. Jeg stod og kiggede ud over alle de grå hårtoppe hver aften og hørte, hvordan det summede af energi. I modsætning til de unge, der sidder og glør på deres mobil hele tiden og bliver helt forskrækkede, hvis et rigtigt menneske pludselig taler til dem, snakker de gamle sammen. Når ældre mennesker kommer sammen, slapper de af i hinandens selskab. Så får de lov at være personer igen og ikke bare en masse«,

fortæller hun om sine oplevelser på den nu afbrudte foredragsturne.

»Jeg siger dig, Erik, der var så meget energi. Et sted rejste en gammel mand sig op og sagde, at han havde været ingeniør. Og at en bølge består af energi. Derfor ville det være fint at ændre det grusomme ord ældrebølgen til energibølgen. Ældrebølgen lyder som en tsunami af gamle, der skyller ind over os for at brække ryggen på velfærdssamfundet, ikke sandt? Men energibølge? Det er bedre. Rundt omkring ham klappede og råbte de andre gamle, og enkelte løftede stokkene i solidaritet. Næsten som starten på et nyt oprør. De gamle vil ikke finde sig i at blive overset eller parkeret på et sidespor i samfundet«, siger Sissel Gran.

Bedsteforældrepressen

Hver aften gjorde hun det til en vane at spørge sin forsamling om, hvor mange af dem, der passer, henter og bringer deres børnebørn. En skov af arme rejste sig i salene. Det, Sissel Gran kalder 'bedsteforældrepressen', var på skinner.

»Det er jo ikke rigtigt, at ældre mennesker ikke bidrager til samfundet. 'Bedsteforældrepressen' farer landet rundt for at hjælpe børnefamilierne for at undgå skilsmisser. Rammer skilsmissen alligevel, så gæt, hvem der må hjælpe til med at trøste og passe børnebørn? Mange af de ældre har slet ikke tid til at holde ferie, fordi de må passe børn. Det er en uvurderlig indsats for samfundet, og jeg kan love dig, at den kan mærkes nu, hvor de gamle skal blive hjemme og ikke må se børnebørnene. Bare spørg ude i familierne«, siger Sissel Gran.

Hun er selv isoleret i sit hus i udkanten af Oslo med sin mand og har det svært med »ikke at måtte give mine børnebørn et klem, men vi bider tænderne sammen«.

Coronakrisen forhindrer samværet med børnebørnene. En sjælden begrænsning i den nu aldrende 68-generations tilsyneladende evige ungdom, frihed og måske ligefrem forkælelse, synes mange unge at mene.

En af dem er den 22-årige danske studerende Harald Toksværd, som satte ild i den hjemlige debat med et indlæg i Politiken. Med denne konklusion:

»I har skabt den slags borgere, der afspejles af dette samfund, og nu, når I har allermost brug for dem, når jeres liv og levned ligger i vores hænder, får I lov at høste frugterne. Markedskapitalismens børn er nihilister og kynikere, for vi kender ikke andet. Hermed får I det ungdomsoprør, I savnede«.

Indlægget blev mødt med kommentarer som »Kære Harald. Luk røven, tag dig sammen, og gør din pligt« fra kommentator i Berlingske Tidende Niels Jespersen og et kort udsagn fra den konservative politiker Rasmus Jarlov: »Møgunge«.

Stor vrede. Men har han ikke en pointe: *Har din generation, 68'erne, ikke fra en privilegeret position kritiseret andre, samt dig med at I har været storforbrugere og rejst verden rundt i fly til skade for klimaet?* »Den køber jeg ikke. Det er kapitalismen og ikke vores skyld, at verden er sådan. Vi har altid fået tudet ørerne fulde om, at løsningen på alt er vækst og atter vækst. Vi må rejse, vi må udvide, vi må købe nyt køleskab hver tredje forbandede år. Sandheden om det store flertal i min generation er jo, at det er og har været hårdtarbejdende, ansvarlige mennesker. Mange ville stadig gerne arbejde, hvis de fik lov. Men det interesserer ikke rigtigt arbejdsgivere – til gengæld gør de en kæmpe indsats for deres børn og børnebørn. Men også jeg håber, at der kommer en ny normal med mindre forbrug og færre flyrejser efter dette«.

Selv om Sissel Gran selv hører til i den såkaldte risikogruppe, frygter hun personligt ikke selve sygdommen covid-19. Det er følgerne for samfundet og især de ældre, der bekymrer hende.

»Vi lever i en tid, hvor det er så svært at være gammel, at de ældre ikke vil selv vil stå ved deres alder. Da min far var 93 år og på plejehjem, forsvandt han mere og mere ind i sin egen verden, hvor han tilsyneladende havde det skægt. En dag spurgte jeg ham, hvor gammel han var? »19 år«, svarede han. Vi vil helst blive i ungdommen, og det er den, de gamle søger tilbage til mere eller mindre ubevidst«, siger Sissel Gran.

Den norske psykolog har lagt mærke til, at hun er »luft« for folk, der passerer hende på gaderne. Fordi hun er blevet en ældre dame.

Som kun kan vente på at nå op i den fjerde alder, over 90 år.

»Når man bliver så gammel, sker der noget sjovt. Mennesker i den alder siger som regel tingene, som de er. De har ikke tid til noget pjat. Og det synes de unge er sejt. Der var en, som fornyligt fortalte mig om en dame på 105 år, som blev trillet rundt i kørestol af sin datter på 85 år. Hun blev spurgt, om det ikke var lidt ydmygende at blive fragtet rundt på den måde? Det benægtede den gamle dame, men tilføjede dog, at det var lidt pinligt at blive skubbet af en så gammel datter. For det afslørede jo hendes egen alder«.

Men når de gamle selv ser sådan på det, er det så overhovedet realistisk, at der kommer et alderdomsopgør? Måske endda fra dem, som i sin tid stod bag ungdomsoprøret?

»Jeg ved det helt ærligt ikke. Det vil kræve, at flere politikere – og her tænker jeg ikke på dem fra de populistiske partier, som lefler for de ældre – bliver mere opsøgende på det her område. At samfundet og medier begynder at tage ældre alvorligt som mennesker. Og at de gamle selv begynder at deltage, kommer frem og siger deres mening. Så bliver vi hørt – måske«.

erik.jensen@pol.dk

SISSEL GRAN

Litterær psykolog

Sissel Gran (født 1951) er en norsk psykolog og forfatter. Hun har stadig klienter, men er også en flittig skribent i norske aviser og har udgivet flere bøger, ligesom hun ofte holder foredrag.

Har bl.a. skrevet bøgerne 'Kjærlighet i hastighetens tid' (Aschehoug 2005), 'Kjærlighetens tre porter' (Aschehoug 2007) og 'Inni er vi alltid unge' (Aschehoug 2019).